
Developing intercultural competence through artificial intelligence tools (in the context of teaching the Turkish language)

Abdurakhimova Nigora Azizovna
nigoraabduraximova@uzswlu.uz
Lecturer, Department of Second Foreign Languages,
Uzbekistan State World Languages University

Annotation *This article explores the development of intercultural competence in teaching Turkish as a foreign language through artificial intelligence (AI) tools. The study is theoretically grounded in the concept of communicative competence proposed by Dell Hymes and the model of intercultural communicative competence developed by Michael Byram. The experimental phase assessed the effectiveness of AI-based chatbots, virtual simulations, and adaptive learning platforms. The findings demonstrate a significant improvement in students' linguistic accuracy, sociolinguistic appropriateness, and cultural awareness. The results highlight the methodological value of integrating AI technologies into Turkish language instruction.*

Keywords *Artificial intelligence, intercultural competence, Turkish language teaching, communicative approach, digital education*

Sun'iy intellekt vositalari yordamida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish (turk tilini o'qitish kontekstida)

Abduraximova Nigora Azizovna
nigoraabduraximova@uzswlu.uz
Ikkinchi chet tili kafedrasida o'qituvchisi,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya *Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI) vositalari yordamida turk tilini o'qitish jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish masalasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ va madaniyatlararo kompetensiya nazariy asoslari yoritilib, SI asosidagi platformalar, chatbotlar va raqamli simulyatsiyalarning pedagogik samaradorligi ko'rib chiqiladi. Tajriba-sinov ishlari natijalari SI vositalari o'quvchilarning lingvistik, sotsiolingvistik va madaniy ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirganini ko'rsatdi.*

Kalit so'zlar *Sun'iy intellekt, madaniyatlararo kompetensiya, turk tili, kommunikativ yondashuv, raqamli ta'lim*

Развитие межкультурной компетенции с помощью инструментов искусственного интеллекта (в контексте преподавания турецкого языка)

Абдурахимова Нигора Азизовна
nigoraabduraximova@uzswlu.uz
Преподаватель кафедры второго иностранного языка,
Узбекский государственный университет
мировых языков

Аннотация В данной статье рассматриваются возможности развития межкультурной компетенции при обучении турецкому языку с использованием инструментов искусственного интеллекта (ИИ). Теоретической основой исследования послужили концепция коммуникативной компетенции Делл Хаймс и модель межкультурной коммуникативной компетенции Майкл Байрм. В ходе экспериментального обучения оценивалась эффективность чат-ботов, виртуальных симуляций и адаптивных обучающих платформ. Результаты показали значительное повышение лингвистической точности, социолингвистической адекватности и культурной осведомлённости обучающихся. Полученные данные подтверждают методическую целесообразность интеграции технологий ИИ в процесс обучения турецкому языку.

Ключевые слова Искусственный интеллект, межкультурная компетенция, турецкий язык, коммуникативный подход, цифровое обучение

Kirish

Globalashuv sharoitida xorijiy tillarni o'qitishda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kommunikativ kompetensiya tushunchasi ilk bor Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan bo'lib, u tilni ijtimoiy kontekstda to'g'ri qo'llash qobiliyatini anglatadi. Keyinchalik Michael Byram madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya modelini ishlab chiqib, unda bilim, ko'nikma, munosabat va madaniy xabardorlik komponentlarini ajratib ko'rsatgan.

Turk tilini chet tili sifatida o'qitishda madaniy komponent alohida ahamiyatga ega. Yunus Emre Enstitüsü tomonidan ishlab chiqilgan dasturlarda til va madaniyat integratsiyasi ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Zamonaviy SI texnologiyalari esa ushbu jarayonni yanada interaktiv va samarali tashkil etish imkonini bermoqda.

Tadqiqotning maqsadi – sun'iy intellekt vositalari yordamida turk tilini o'qitishda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash va ularning samaradorligini tajriba asosida baholash.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot aralash (mixed-method) metodologiya asosida olib borildi, ya'ni

miqdoriy va sifat tadqiqot usullari uyg'unlashtirildi. Ushbu yondashuv sun'iy intellekt (SI) vositalarining turk tilini o'qitish jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga ta'sirini kompleks va ishonchli baholash imkonini berdi. Miqdoriy metodlar yordamida tajriba natijalari statistik tahlil qilindi, sifat metodlari esa talabalarning kommunikativ xulq-atvori, madaniy moslashuvi va interaktiv faoliyatini chuqur o'rganishga qaratildi. Tadqiqotda jami 60 nafar B1 darajadagi turk tilini o'rganuvchi talabalar ishtirok etdi. Ishtirokchilar teng ikki guruhga ajratildi: 30 nafar talaba tajriba guruhini, 30 nafar talaba esa nazorat guruhini tashkil etdi. Guruhlar til darajasi, yosh ko'rsatkichi va akademik tayyorgarlik jihatidan tenglashtirildi, shunda natijalarga tashqi omillarning ta'siri minimallashtirildi. Tadqiqot boshlanishidan oldin barcha ishtirokchilarning dastlabki madaniyatlararo va lingvistik kompetensiya darajasi kirish testi orqali aniqlandi.

Tadqiqot 12 hafta davomida amalga oshirildi. Ushbu davr mobaynida tajriba guruhi mashg'ulotlari sun'iy intellekt asosidagi interaktiv texnologiyalar yordamida tashkil etildi va har hafta 2-3 ta sessiya o'tkazildi. Har

bir mashg'ulot real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirishga, turk madaniyatiga xos ijtimoiy normalar va nutq strategiyalarini amaliy qo'llashga yo'naltirildi. Nazorat guruhi esa an'anaviy o'qitish metodlari – darslik asosida tushuntirish, o'qituvchi tomonidan izoh berish, matn tahlili va standart og'zaki mashqlar orqali ta'lim oldi.

Tadqiqot jarayonida bir nechta sun'iy intellekt vositalari qo'llanildi. Birinchidan, SI asosidagi chatbotlar talabalarga turk madaniyatiga oid interaktiv savol-javoblar, rasmiy va norasmiy muloqot shakllari hamda kundalik kommunikativ vaziyatlarda mashq qilish imkonini berdi. Chatbot tizimi talabalar javoblarini avtomatik tahlil qilib, grammatik va pragmatik xatolar bo'yicha darhol fikr-mulohaza (feedback) taqdim etdi. Ikkinchidan, virtual dialog simulyatsiyalari orqali talabalar restoran, universitet, rasmiy tashkilot yoki ijtimoiy tadbir kabi real hayotga yaqin vaziyatlarda sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan virtual suhbatdosh bilan muloqot qildilar. Bu usul sotsiolingvistik moslashuv va madaniy kontekstni to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Uchinchidan, avtomatik nutq tahlil dasturlari talabalar og'zaki nutqini yozib olib, talaffuz, intonatsiya, grammatik aniqlik va nutq tezligini avtomatik ravishda tahlil qildi. Ushbu texnologiyalar talabalarga o'z xatolarini vizual va audio shaklda ko'rish imkonini berdi hamda o'z-o'zini tahlil qilish jarayonini kuchaytirdi. SI vositalari adaptiv algoritmlar asosida ishladi, ya'ni tizim har bir talabaning individual darajasiga moslashib, topshiriqlar murakkabligini bosqichma-bosqich oshirib bordi.

Tajriba samaradorligini baholash uchun lingvistik aniqlik, sotsiolingvistik moslik va madaniy adekvatlik mezonlari asos qilib olindi. Lingvistik aniqlik grammatik tuzilmalarning to'g'ri qo'llanishi, leksik boylik va sintaktik moslikni o'z ichiga oldi. Sotsiolingvistik moslik esa murojaat shakllarining to'g'ri tanlanishi, rasmiy va norasmiy nutq farqlarini anglash hamda kommunikativ strategiyalarni kontekstga mos qo'llash darajasi orqali baholandi. Madaniy adekvatlik turk madaniy me'yorlari, ijtimoiy qadriyatlar va kommunikativ xulqni to'g'ri talqin qilish va amaliyotda qo'llash ko'rsatkichlari asosida aniqlandi. Baholash jarayonida kirish va chiqish testlari, og'zaki intervyular, situatsion topshiriqlar hamda ekspertlar tomonidan tahlil usuli qo'llanildi. Olingan natijalar tajriba va nazorat guruhlarini o'rtasida statistik jihatdan taqqoslandi va farqlar aniqlanib, SI vositalarining samaradorligi ilmiy asosda baholandi.

Natija

Tadqiqot yakunida olingan natijalar tajriba va nazorat guruhlarini o'rtasidagi farqni aniq ko'rsatdi. 12 haftalik eksperimental mashg'ulotlar tugagandan so'ng talabalarling lingvistik, sotsiolingvistik va madaniy kompetensiya ko'rsatkichlari qayta baholandi va statistik taqqoslash amalga oshirildi. Quyidagi jadvalda olingan natijalar foiz ko'rsatkichlarida aks ettirilgan.

Kompetensiya turi	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi
Lingvistik aniqlik	68%	84%
Sotsiolingvistik moslik	64%	87%
Madaniy adekvatlik	60%	89%
Umumiy ko'rsatkich	64%	87%

1-jadval. Tajriba va nazorat guruhlarining yakuniy natijalari (%)

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt vositalari qo'llanilgan tajriba guruhida barcha kompetensiya ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgan. Eng yuqori o'sish madaniy adekvatlik (29% farq) va sotsiolingvistik moslik (23% farq) mezonlarida kuzatildi. Bu natija SI asosidagi virtual vaziyatlar va chatbotlar talabalarga turk madaniy kontekstini real kommunikativ sharoitda amaliy o'rganish imkonini berganini tasdiqlaydi.

Lingvistik aniqlik ko'rsatkichining oshishi (68% dan 84% gacha) avtomatik nutq tahlili va darhol berilgan feedback tizimining samaradorligini ko'rsatadi. Talabalar grammatik xatolarini tez aniqlab, ularni tuzatish imkoniga ega bo'ldilar. Nazorat guruhida ham kichik o'sish kuzatilgan bo'lsa-da, an'anaviy metodlar orqali erishilgan natijalar tajriba guruhiga nisbatan pastroq bo'ldi.

Umuman olganda, statistik farqlar SI vositalarining madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish jarayonida samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari adaptiv texnologiyalar va interaktiv simulyatsiyalar ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt (SI) vositalarining turk tilini o'qitish jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Olingan empirik ma'lumotlar Michael Byram tomonidan ishlab chiqilgan madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya modelining amaliy ta'lim jarayonida samarali qo'llanilishini ko'rsatdi. Xususan, kognitiv komponent (madaniy bilim va tushunchalar), affektiv komponent (madaniyatga nisbatan ochiqlik va tolerantlik) hamda xulqiy komponent (kommunikativ vaziyatga mos strategiyalarni tanlash) birgalikda rivojlanganligi kuzatildi.

SI asosidagi chatbotlar va virtual dialog simulyatsiyalari talabalarga turk madaniyatiga xos real kommunikativ vaziyatlarni xavfsiz va interaktiv muhitda mashq qilish imkonini berdi.

Bu jarayon reflektiv fikrlashni kuchaytirdi, chunki talabalar o'z javoblarini tizim tomonidan berilgan avtomatik tahlil va feedback asosida qayta ko'rib chiqish hamda takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Ayniqsa, madaniy adekvatlik va sotsiolingvistik moslik ko'rsatkichlarining sezilarli darajada oshishi texnologik yondashuvning pragmatik kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligini tasdiqladi.

Shuningdek, adaptiv algoritmlar asosida ishlovchi tizimlar individual o'quv trayektoriyasini shakllantirishga yordam berdi. Har bir talabaning xatolari, kuchli va zaif tomonlari tizim tomonidan tahlil qilinib, topshiriqlar murakkabligi bosqichma-bosqich moslashtirildi. Bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshirdi va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirdi.

Biroq, tadqiqot jarayonida ayrim cheklovlar ham aniqlandi. Birinchidan, SI vositalaridan samarali foydalanish uchun texnik infratuzilma va barqaror internet tarmog'i zarur. Ikkinchidan, pedagoglarning raqamli va texnologik kompetensiyasi yetarli darajada rivojlangan bo'lishi kerak, chunki sun'iy intellekt o'qituvchini to'liq almashtirmaydi, balki metodik jihatdan qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Bundan tashqari, avtomatik tizimlar madaniy kontekstni har doim ham to'liq va to'g'ri talqin qila olmasligi mumkin, shuning uchun o'qituvchining nazorati va ekspert bahosi muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt vositalari an'anaviy metodlar bilan integratsiya qilingan holda qo'llanganda madaniyatlararo kompetensiyani samarali rivojlantirishga xizmat qiladi va zamonaviy til ta'limining innovatsion hamda texnologik asoslarini mustahkamlaydi.

Xulosa

Sun'iy intellekt vositalari turk tilini o'qitish jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani samarali rivojlantirish imkonini beradi. Tajriba

natijalari SI asosidagi yondashuv lingvistik va madaniy ko'rsatkichlarni sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Kelgusida SI

texnologiyalarini o'quv dasturlariga integratsiya qilish va metodik tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

References:

1. Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
2. Gururajao, S.M., Everstova, V., Potekhina, E., Moydinova, E., Nikulushkin, A., & Muracova, N. (2025, April). *Assessing Academic Achievement in Adaptive Learning*. In Computer Science On-line Conference. 445-453. Cham: Springer Nature Switzerland.
3. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth: Penguin.
4. Kamariddinova, M.E. (2025). THE ROLE OF NANO-LEARNING IN DEVELOPING DIGITAL COMPETENCE AMONG FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS. *AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING*, 3(5), 335-341.
5. Moydinova, E. K. (2024). Developing communicative competence in foreign language education. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(4):66.
6. Yuldashova, N. M., Moydinova, E. K., Abdullayeva, D. M., Atakulova, E. T. S., Kayumova, G. A., Turgunova, F. M., & Xakimjonova, M. E. (2025). A COMPETENCY-BASED INTEGRATIVE FRAMEWORK FOR TEACHING ORAL COMMUNICATION IN TERTIARY EDUCATION. *Lex Localis*, 23(S6), 3504-3511.
7. Yunus Emre Enstitüsü. (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*. Ankara.